

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 4

@QMI_Instituti

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
4-son
sentabr, 2025

September 2025
Volume 3
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Овчиников Виктор Николаевич – i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Солодовников Сергей Юревич – i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Сидоров Виктор Александрович - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Шевченко Игорь Викторович - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullayevich - i.f.d., professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Гибадуллин Артур Артурович Национальный исследовательский университет Московский энергетический институт

Войнаш Сергей Александрович Казанский приволжский (федеральный) университет

Пуляева Валентина Николаевна Финансовый университет при Правительстве РФ

Морковкин Дмитрий Евгеньевич Финансовый университет при Правительстве РФ

Садриддинов Манучехр Исмолиддинович Международный университет туризма и предпринимательства Таджикистана, Душанбе

Перская Виктория Вадимовна директор Института исследований международных экономических отношений, Финансовый университет при Правительстве РФ

Молчанов Игорь Николаевич Профессор экономического факультета. Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова

Басова Мария Михайловна Заместитель декана факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Чупин Александр Леонидович Заместитель декана экономического факультета Российский университет дружбы народов имени П.Лумумбы

Незаймакин Валерий Николаевич Профессор кафедры финансов и кредита Российский государственный гуманитарный университет

Никонорова Алла Владимировна Доцент кафедры экономической теории Финансовый университет при Правительстве РФ

Дмитриева Ольга Александровна Доцент кафедры налогов и налогового администрирования факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Швец Юрий Юрьевич Лаборатория управления инновациями, Институт проблем управления Российской академии наук

Колосова Елена Валерьевна Лаборатория управления инновациями, Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich – t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich – i.f.d., professor

Hakimov Obidjon Arzikulovich – i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich- i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna- i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna-i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich -i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazliddin Baxadirovich- i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi,iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

September 2025

Volume 3

Number 4

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ojs.qmii.uz

Mintaqa temir yo'l transporti xizmatlari iqtisodiy samaradorligi tahlili

Xatamov Ochildi Qurbonovich

Анализ экономической эффективности услуг регионального железнодорожного транспорта

Хатамов Очилди Курбанович

Economic efficiency analysis of regional rail transport services

Khatamov Ochildi Kurbanovich

Received: August 14, 2025 Revised: August 17, 2025 ■ Accepted: August 19, 2025 ■ Published Online: September 1, 2025

- **Annotatsiya:** Ushbu maqolada mintaqaviy temir yo'l transporti xizmatlari iqtisodiy samaradorligi Termiz temir yo'l uzeli misolida tahlil etilgan. Bunda Ryabtsev indeksi asosida mualliflik integral ko'rsatkichi ishlab chiqilgan.
- **Kalit so'zlar:** temir yo'l transporti, samaradorlik, yo'lovchi tashish, yuk tashish.
- **Аннотация:** В статье проведен анализ экономической эффективности услуг регионального железнодорожного транспорта на примере Термезского железнодорожного узла. Разработан авторский интегральный показатель на основе индекса Рябцева.
- **Ключевые слова:** железнодорожный транспорт, эффективность, пассажирские перевозки, грузовые перевозки.
- **Abstract:** This article analyzes the economic efficiency of regional railway transport services using the example of the Termez railway junction. An author's integral indicator was developed based on the Ryabtsev index.
- **Keywords:** transport, efficiency, passenger transportation, freight transportation.

KIRISH

Ma'lumki, hududning iqtisodiy-ijtimoiy jarayonlarining jadal sur'atlarda o'sishini ta'minlash uchun transport xizmatlarining xususan Surxondaryo viloyati misolida Termiz temir yo'l uzelinig ham rivojlanishini mutanosib ravishdagi taraqqiyotini ta'minlash talab qilinadi. Tarmoq yoki sohaning samadorligini oshirish natijasida uning ehtimoliy imkoniyatlarini tahlil qilish mumkin. Shu munosabat bilan hududda Termiz temir yo'l uzelinig mavjud xizmatlari statistik, barqaror rivojlanishining qiyosiy tahlili amalga oshirildi.

Iqtisodiyotda samaradorlik tushunchasi muhim ahamiyatga ega bo'lgan mezonlardan biridir. Samaradorlik (effective) - inson faoliyati, mahsulot (tovar yoki xizmatlar) ishlab chiqarish va ishlab chiqarish uchun mehnat hamda resurslar xarajatlari natijasida olingan natijalar nisbati bilan belgilanadigan qiymatdir [1]. Bu tushunchaning bir nechta turlari mavjud. Masalan, umumiy iqtisodiy samaradorlik (yoki umumiy ishlab chiqarish samaradorligi), mehnat samaradorligi (ishchi kuchi samaradorligi), kapital samaradorlik, foyda samaradorligi, resurslardan kompleks foydalanish samaradorligi va energiya samaradorligi. Albatta yuqoridagi ko'rsatkichlarni hisoblash usullari mavjud. Quyida 1-jadvalda samaradorlik ko'rsatkichlari va ularni hisoblash usullari keltirilgan.

Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti

1-jadval
Samaradorlik ko'rsatkichini hisoblash usullari

N	Nomi	Formulasi	Kattaliklar
1	Umumiy iqtisodiy samaradorlik (yoki umumiy ishlab chiqarish samaradorligi)	$E = \frac{Y}{R}$	Y – ishlab chiqarilgan mahsulot, R – sarflangan resurslar
2	Mehnat samaradorligi (Ishchi kuchi samaradorligi)	$E = \frac{YM}{I}$	YM – ishlab chiqarilgan yalpi mahsulot, I – ishchilar soni
3	Kapital samaradorligi	$E = \frac{Y}{K}$	Y – ishlab chiqarilgan mahsulot, K – kapital
4	Foyda samaradorligi	$E = \frac{F}{X}$	F – foyda; X – xarajat
5	Resurslardan kompleks foydalanish samaradorligi	$KE = \frac{Y}{\alpha L + \beta K}$	α, β – tegishli resurslarga bo'lgan vazn koeffitsiyentlari
6	Energiya samaradorligi	$E = \frac{ICHE}{SE}$	$ICHE$ – ishlab chiqarilgan energiya, SE – sarflangan energiya

ADABIYOTLARNI TAHLILI

Temir yo'l transportdan samarali foydalanish va uning samaradorlik ko'rsatkichlari tahlili bo'yicha xorijiy, shu jumladan MDH mamlakatlari va o'zbekistonlik iqtisodchi olimlari ham ilmiy izlanishlar olib borishgan. Xususan, N.P.Teryoshina, V.G.Galaburda, M.F. Trixunkov[2], L.O.Anikeeva-Naumenko[3], V.N.Filina[4], B.M.Lapidus, D.A. Macheret, A.L.Volfson[5,6], M.P.Bazilevskiy, S.I.Noskov, I.P.Vrublevskiy, I.S.Yakovchuk[7], S.V.Rachek[8]larni, o'zbek iqtisodchi olimlaridan M.Sh.Jalalova[9], Zoidov[10], Z.N.Raxmatov, Sh.V.Ergashev[11], M. S.Yakubov, Z. G.Muxamedova[12], S.R.Abdurazizov, G.A.Qudbiyeva[13] va boshqalarni keltirish mumkin.

Ayrim iqtisodchi olimlar iqtisodiyotning turli sohalarida foydalanib kelinayotgan samaradorlik ko'rsatkichi borasida ilmiy izlanishlarini olib borishmoqda. Xususan, R.H.Bozorov O'zbekistonda investitsiya loyihalarining

iqtisodiy samaradorligini baholashni takomillashtirish borasida izlanishlar olib borgan bo'lsa[14], R.G. Axmadeev soliq tushumi samaradorligini yanada oshirish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borgan[15]. Yosh iqtisodch olim F. D. Hojiqulova mamlakatimizda sanoat korxonalariga kiritilayotgan investitsiyalar samaradorlik ko'rsatkichlarini tahlil etish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borgan[16].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada ilmiy abstraksiyalash, tizimli tahlil, omilli tahlil, indeksli tahlil, qiyosiy tahlil, ma'lumotlarni guruhlash, taqqoslash usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Umuman olganda, samaradorlik ko'rsatkichini baholashda

bir nechta usullardan foydalanish mumkin. Quyida ushbu usullardan ba'zilarini tahlil qilib o'taylik. Samaradorlikni baholashda eng ko'p qo'llanilgan usullardan biri bu- sof joriy qiymat (NPV) - obyektidan foydalanish davrida oldindan qat'iy belgilangan va o'zgarmas foiz stavkasida olinadigan daromadlar va qilinadigan xarajatlarning alohida muayyan davrdagi barcha kirim va chiqimlarning diskontlashtirilishi

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+d)^t} - I_0 \quad (1)$$

Samaradorlikni hisoblashning yana bir usuli bu - foydaning ichki me'yori (IRR) usuli. (IRR) - bu pul tushumlarining diskont qiymati pul chiqimlarining diskont qiymatiga teng bo'lgandagi daromadlilik darajasi yoki bo'lmasa loyihadan olingan sof tushumlarning diskontlangan qiymati samaradorlikning diskontlangan qiymatiga, sof joriy qiymat esa nolga teng bo'lgandagi diskont meyoridir. Bu ko'rsatkichni aniqlash uchun sof joriy qiymatni aniqlashda

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+d)^t} - I_0 = 0 \quad (2)$$

Samaradorlikning ichki me'yorini boshqacha ko'rinishda,

yo'li bilan olingan va ular o'rtasidagi farqni ifodalovchi qiymat. Uning mohiyati shundaki, tanlagan korxonada yillik sof pul oqimi miqdori har bir davr uchun loyihani amalga oshirishning boshlang'ich yiliga keltiriladi va u oqibatda o'zini pul miqdorida sof joriy qiymat yoki sof diskontlashtirilgan daromad sifatida namoyon etadi.

yuqoridagi formuladan foydalaniladi va sof joriy qiymat nolga tenglashadigan minimal foiz stavkasi topiladi. Aynan shu foiz stavkasi foydaning ichki me'yori usuli deb nomlanadi. Bu usul iqtisodiyotda rentabellikning ichki me'yori, qoplash yoki samaradorlik koeffitsiyenti, kapital qo'yilmalarning chegaraviy samaradorligi deb ham yuritiladi. Uni hisoblash quyidagi tenglamada ifodalash mumkin:

$$IRR = d_1 + \frac{NPV_1}{(NPV_1 - NPV_2)} (d_2 - d_1) \quad (3)$$

bu yerda, NPV₁ - d₁ diskont me'yori stavkasidagi sof joriy qiymatning ijobiy miqdori; NPV₂ - d₂ diskont me'yori stavkasidagi sof joriy qiymatning salbiy miqdori. Foydaning ichki me'yorini aniqlashda d₁ va d₂ ko'rsatkichlar miqdori asosiy o'rinni egallaydi. Ularning ta'siri natijasida sof joriy qiymat o'zgarishini va buning oqibatida esa foydaning ichki me'yori ham o'zgarishini kuzatish mumkin. Shunga ko'ra: d₁-bu NPV ning ijobiy qiymatini minimallashtiruvchi foiz stavkasi; d₂-bu NPV ning salbiy qiymatini maksimallashtiruvchi foiz

stavkasi hisoblanadi.

Yana bir usul bu samaradorlikning rentabellik usuli (RI) - diskontlashtirilgan daromadlarning diskontlashtirilgan investitsiya xarajatlariga nisbatini hisoblab topishga asoslangan.

Ilmiy izlanishlarda keng qo'llaniladigan yana bir usul bu ko'rsatkichlar tizimlaridan foydalanilgan holda vazn koeffitsienti yordamida aniqlanadigan integral koeffitsient usulidir:

$$S = \sum_{i=1}^n \alpha_i \cdot K_i \quad (4)$$

Bu yerda, K_i-samaradorlik ko'rsatkichlari; α_i-ko'rsatkichlarning vazn koeffitsientlari.

Biz yuqorida ta'kidlangan Surxondaryo viloyatining o'ziga xos iqtisodiy - ijtimoiy holati hamda geografik joylashuvidan

kelib chiqqan holda, quyidagi ko'rsatkichlarni Termiz temir yo'l uzeli samaradorligini baholovchi indikatorlar sifatida taklif etamiz.

2-jadval

Termiz temir yo'l uzeli samaradorligini baholash indicator ko'rsatkichlari

N	Ko'rsatkichning nomi	O'lchov birligi
1	Tashilgan yo'lovchilar soni	nafar
2	Tashilgan yuk hajmi	tonna
3	Tashiladigan yuklarning hajmi	metr kub (m ³)
4	Yuk aylanmasi	tonna-kilometr (t·km)
5	Yo'lovchi aylanmasi	yo'lovchi-kilometr
6	Yuk tashishning o'rtacha masofasi	km
7	Harakatdagi ko'rstakichlari.	km yoki soat
8	Yo'lovchi tashishda o'rindiqlar soni	dona
9	Temir yo'l tarmog'ining umumiy daromadi	mlrd. so'm
10	Yuk tashish hajmi	tonna
11	Yuk aylanmasi	tonna-km
12	O'rtacha masofa	km
13	Yuk tashish intensivligi	tkm/km
14	Yuk poyezdi og'irligi	tonna
15	O'sish sur'ati	%

Ko'rsatkichlarni yagona o'lchov birligiga keltirish uchun quyidagi me'yorlashtirish formulasidan foydalanildi[17]:

$$x_{nor} = \frac{x_n - x_{min}}{x_{max} - x_{min}} \quad (5)$$

Biz yuqoridagi (4) formulada yuk tashish va aholi tashishda samaradorlik koeffitsiyentini hisoblashning mualliflik taklifini ishlab chiqqan edik. Endi shu formuladan foydalangan holda, Termiz temir

yo'l uzelinesing 2017-2024 yillardagi samaradorligini hisoblaylik. Bunda $\alpha_{yk}=0,057$ ekanligini inobatga olish kerak. 2017 yildan boshlab yuk tashishdagi samaradorligi faqat ortib borgan. demak ushbu yil-

3-jadval

Termiz temir yo'l uzelinesing 2017-2024 yillar mobaynida yuk tasish samaradorlik ko'rsatkichlari

Yillar	Yuk tashishdan olingan daromad (mlrd.so'm)	Daromadning me'yorlashtirilgan qiymati K_1	Yuk tashishda samaradorlik koeffitsiyenti $S_{Yuk} = \alpha_{yk} \cdot K_1$
2018	11 154 625	0,09	0,005
2019	13 596 178	0,24	0,014
2020	15 218 660	0,34	0,019
2021	17 501 449	0,48	0,027
2022	20 745 568	0,68	0,039
2023	23 143 728	0,82	0,047
2024	26 026 926	1	0,057

larda yuk tashish miqdori ortib borganligini anglash mumkin.

Endi yo'lovchi tashishdagi samaradorlikni hisoblaylik. Buning uchun xuddi yuqoridagi 3-jadvaldagi singari yo'lovchi tashishdan olingan daromad,

daromadning me'yorlashtirilgan qiymati hamda yo'lovchi tashishda samaradorlik koeffitsienti ko'rsatkichlari zarur. Bu yerda $\alpha_{yk}=0,36$ ekanligini inobatga olishni taklif etamiz. Zaruriy me'zonlar 4-jadvalda jamlandi.

4-jadval

Termiz temir yo'l uzelinesing 2017-2024 yillarda yo'lovchi tasish samaradorlik ko'rsatkichlari

Yillar	Yo'lovchi tashishdan olingan daromad (mlrd so'm)	Daromadning me'yorlashtirilgan qiymati K_2	Yo'lovchi tashishda samaradorlik koeffitsiyenti $S_{Yuk} = \alpha_{yo} \cdot K_2$
2018	11 154 625	0,18	0,065
2019	13 596 178	0,28	0,101
2020	15 218 660	0,37	0,136
2021	17 501 449	0,51	0,183
2022	20 745 568	0,69	0,250
2023	23 143 728	0,83	0,300
2024	26 026 926	1	0,36

Yo'lovchi tashishdan olingan daromad miqdori ham barqaror ortib borganligi tufayli daromadning me'yorlashtirilgan qiymati ham mos ravishda o'sib bordi. Bu esa o'z navbatida yo'lovchi tashishdagi samaradorlik koeffitsiyenti ham ortishiga olib keldi.

Yo'lovchi va yuk tashishdagi samaradorlik qiymatlarini umumlashtirgan holda (4) formuladan foydalanib, Termiz temir yo'l uzelineing 2017-2024 yillardagi integral samaradorlik ko'rsatkichini hisoblaymiz. Hisob-kitoblar 5-jadvalda keltirilgan.

5-jadval

Yo'lovchi va yuk tashish samaradorlik ko'rsatkichlarining integral samaradorlik ko'rsatkichi qiymatlari

Yillar	Yuk tashishda samaradorlik koeffitsiyenti $S_{Yuk} = \alpha_{yu} \cdot K_1$	Yo'lovchi tashishda samaradorlik koeffitsiyenti $S_{yu} = \alpha_{yu} \cdot K_1$	Umumiy samaradorlik koeffitsiyenti. $S_{um} = \alpha_{yu} \cdot K_1 + \alpha_{yu} \cdot K_1$
2018	0,005	0,065	0,07
2019	0,014	0,101	0,115
2020	0,019	0,136	0,155
2021	0,027	0,183	0,210
2022	0,039	0,250	0,289
2023	0,047	0,300	0,347
2024	0,057	0,36	0,417

Termiz temir yo'l uzelineing 2017-2024 yillardagi samaradorlik ko'rsatkichlarining umumlashgan jadvalidan shuni aniqlash mumkinmki, uzel orqali tashilgan yuk va yo'lovchilarning fizik miqdori faqat

ortgan. Bu esa o'z navbatida tarmoqning umumiy daromadi o'sishiga olib kelgan. Keling shu o'rinda barqaror rivojlanish sur'atini tahlil qilaylik. Buning uchun V. M. Ryabsev[18] indeksidan foydalanamiz:

$$K_R = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (d_1 - d_0)^2}{\sum_{i=1}^n (d_1 + d_0)^2}}, \quad (6)$$

Bu yerda K_R – tarkibiy o'zgarishlar koeffitsiyenti; d_1, d_0 – asosiy va hisobot tuzilmalari; $i=1, 2, 3 \dots; n$ – davrlar soni.

Barqarorning yilma-yil o'sishi umumlashgan qiymati tahlil qilinib, Ryabsev indeksi qiymatlari quyidagi 6-jadvalda keltirildi.

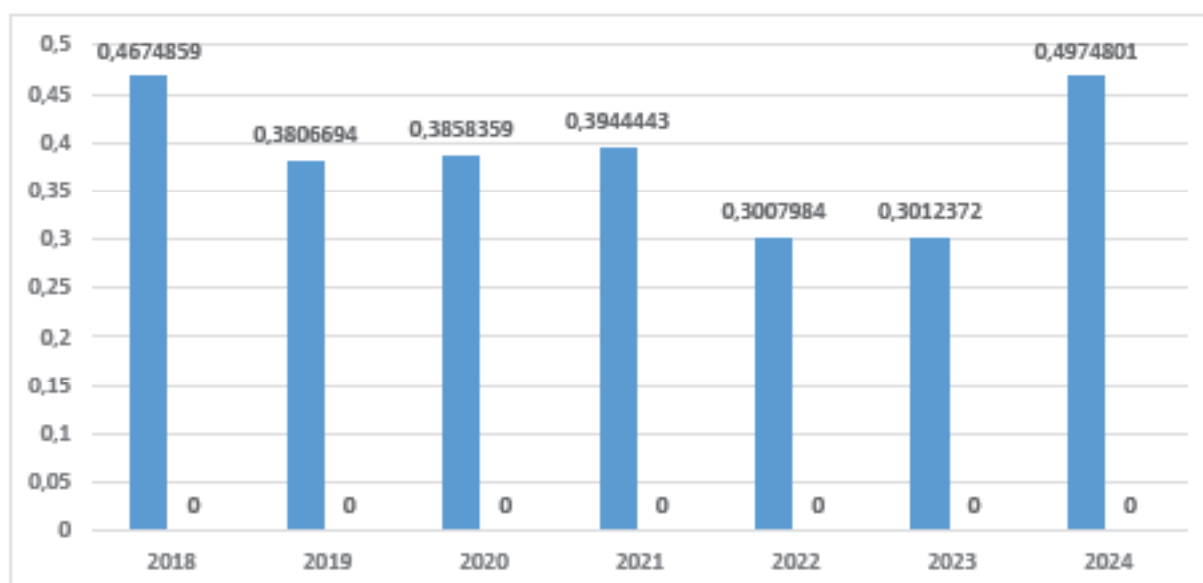
6-jadval

Yo'lovchi va yuk tashish ko'rsatkichlari barqarorligining Ryabsev indeksi qiymatlari

Yillar	Umumiy samaradorlik koeffitsiyenti. $S_{um} = \alpha_{yu} \cdot K_1 + \alpha_{yu} \cdot K_1$	Ryabsev indeksi qiymati	Koeffitsent qiymatlarining intervali tarkibiy o'zgarishlarning me'yoriy tavsifi
2018	0,07	0,467	Ahamiyatli darajadagi tafovut
2019	0,115	0,381	Ahamiyatli darajadagi tafovut
2020	0,155	0,386	Ahamiyatli darajadagi tafovut
2021	0,210	0,394	Ahamiyatli darajadagi tafovut
2022	0,289	0,301	Sezilarli darajadagi tafovut
2023	0,347	0,301	Ahamiyatli darajadagi tafovut
2024	0,417	0,497	Ahamiyatli darajadagi tafovut

6-jadvalni tahlil qilib quyidagilar aniqlandi. Tadqiq qilinayotgan 7 yilning faqat bir yilida (2022-yilda) Ryabsev indeksi bo'yicha sezilarli darajada tafovut

bilan o'sish, qolgan olti yil mobaynida ahamiyatli darajadagi tafovut bilan o'sish yuz bergan. Buni quyidagi 1-rasmda ham ko'rish mumkin.

1-rasm. 2017-2024 yillarda Termiz temir yo'l uzeliningsamaradorlik ko'rsatkichlarining Ryabsev indeksi orqali tasviri

Yuqoridagi rasmdan ko'rinib turibdiki, Ryabsev indeksi shkalasi bo'yicha 2022 yildagi 0,3007984 qiymat 0,151-0,3 oraliqqa tushayotganligi uchun sezilarli darajadagi tafovutli o'sish kuzatilganligini, qolgan olti yil davomida samaradorlikning Ryabtsev indeksi 0,301-0,5 oraliqqa tushganligi uchun ahamiyatli(ancha katta) darajada tafovut bilan o'sishi kuzatilgan. Ma'lumki, Ryabtsev indeksi shkalasi bo'yicha barqaror o'sishning ahamiyatli darajada tafovut va sezilarli darajada tafovut o'lchovlari qiymat jihatidan juda yaqin hisoblanadi. Sezilarli darajadagi tafovut bilan o'sishni 2017 yilda Termiz temir yo'l uzeldagi yangi Qumqo'rg'on-Boysun-Qo'shrabod liniyasining ishga tushishi va "Yangi O'zbekiston"da temir yo'l tarmog'iga yangidan investitsiya jabl etish, buning natijasida esa barqaror o'sish kuzatilganligini ko'rish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yangi O'zbekistonda qisqa muddat ichida iqtisodiyotning barcha soha va tarmoqlari singari temir yo'l tarmog'ida ham sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Bularning bir qismini Termiz temir yo'l uzeli misoli ham ko'rish mumkin. Xususan 2016 yilda boshlangan Qarshi-Termiz va Termiz -Galab (Afgoniston) 244,5 km uzunlikda temir yo'l liniyasi uchun 437 mlrd.702 mln.so'm mablag' ajratilib, 2017-yilda kuz oylarida elektrlashtirish ishlari yakunlandi. Buning natijasida yuqorida ta'kidlanganidek yuk aylanmasi sezilarli o'sdi. Ushbu elektrlashtirish jarayonida temir yo'l liniyasida 3 ta podstantsiya qurildi. Ushbu stansiyalarning qurilishiga 105 mlrd.263 mln.so'm mablag ajratilib, har bir stansiyada 30-40 ta yangi ishchi o'rin yaratildi. 2026 -yilda Qumqo'rg'on-Sariosiyo temir yo'l liniyasi elektrlashtirish rejalashtirilgan.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Xatamov Ochildi Qurbonovich Termiz davlat universiteti professori, iqtisodiyot fanlari doktori, // Хатамов Очилди Курбанович Профессор Термезского государственного университета, доктор экономических наук // Khatamov Ochildi Kurbanovich Professor of Termez State University
 ► o.xatamov@mail.ru
 ■ <https://orcid.org/0009-0003-9513-9987>
2. Dilfuza Shakarova Ruzimuratovna Termiz davlat universiteti tayanch doktoranti / Shakarova Dilduza Ruzimuratovna Doctor of Economics.
 ► dilfuzashakarova1988@mail.ru

■ <https://orcid.org/0009-0008-0983-5369>

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. Agénor, P.-R. (2004), The economics of adjustment and growth, 2nd edition, Harvard University Press, Boston.-765 p.
- [2].Терёшина Н.П., Галабурда В.Г., Трихунков М.Ф. и др. Экономика железнодорожного транспорта: Учеб. для вузов ж.-д. транспорта.- М.: УМЦ ЖДТ, 2006.-801 с.
- [3]. Аникеева-Науменко Л. О. Методы повышения эффективности использования вагонов грузового парка на железнодорожном транспорте. Дисс. на соиск. уч. ст. канд. эконом. наук.- М: 2014.-190с.
- [4]. Филина В.Н. Эффективность работы транспорта с позиций рынка и стратегических интересов России// Проблемы прогнозирования. М.-№ 4 /2015-с.30-42.
- [5]. Мачерет Д.А. Экономические проблемы грузовых железнодорожных перевозок/ Д.А. Мачерет, И.А. Чернигина. -М.: МЦФЭР, 2004.- 240 с.
- [6]. Лapidус Б.М., Мачерет Д.А., Вольфсон А.Л. Теория и практика управления эксплуатационными затратами железнодорожного транспорта. /Под ред. Б.М. Лapidуса.- М.:МЦФЭР, 2002.- 256 с.
- [7]. Базилевский М.П., Носков С.И., Врублевский И.П., Яковчук И.С. Среднесрочное прогнозирование эксплуатационных показателей функционирования Красноярской железной дороги//Фундаментальные исследования.-2016.-№ 10-3.-С.471 – 476.
- [8]. Рачек С. В. Макроэкономические аспекты развития грузоперевозок // Наука и бизнес: пути развития. – 2016. – №10(64).- С. 72–76.
- [9]. Жалалова М.Ш. Ўзбекистон Республикаси аҳоли фаровонлигини таъминлашда темир йўл транспортини ривожлантиришнинг устувор йўналишлари. // Iqtisodiyot va ta'lim, 2022, maxsus son,347-353б.
- [10]. Zoidov, K.Kh., Medkov, A.A., 2015. Formation of management mechanisms for the development of the transit economy of the Central Asian countries in the context of integration and instability. Management 3.9, 3947. <https://doi.org/10.12737/13336>.
- [11]. Рахматов З.Н.,Эргашев Ш.В. “Ўзбекистон темир йўллари”АЖДа юк ташиш жараёни самарадорлигини оширишда блокчейн технологиясининг аҳамияти. // Iqtisodiyot va ta'lim . 2023-yil 1-son, 499-504 б.
- [12]. Якубов, М. С., & Мухамедова, З. Г. (2018). Анализ

- и оценка энергетической эффективности специального самоходного подвижного состава железной дороги. // Известия Транссиба, (4 (36)), С.60-68.
- [13]. S.R.Abdusazizov, G.A.Qudbiyeva, I.A.Abduraimov O.J. Ibrohimova. O'zbekiston iqtisodiyotida temir yo'l transportini ahamiyati. // Scientific progress volume 3, 2022.-P.1121-1131.
- [14]. Бозоров Р.Х. Ўзбекистонда инвестиция лойиҳаларининг иқтисодий самарадорлигини баҳолашни такомиллаштириш.// "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журналі. № 2, март-апрель, 2018.-1-14 б.
- [15]. Ахмадеев, Р. Г. Эффективность налоговой политики в сфере инноваций / Р. Г. Ахмадеев, М. Е. Косов // Финансовая жизнь.-2017.- № 1- С. 74–78.
- [16]. F.D.Hojikulova. Sanoat tarmog'ida investitsiyalardan samarali foydalanish jarayonlarini statistik baholash (Surxondaryo viloyati misolida). I.f. f.d. (PhD) diss. avtoref.- Termiz 2025.-59 b.
- [17]. Xatamov O.Q., Badalov J.J. Qishloq xo'jalik korxonalari investitsion jozibadorligi ko'rsatkichlar tizimi va uni oshirish maqsadlari tahlili. //Innovatsion iqtisodiyot/ Инновационная экономика/ The innovatsion economy, 2025.-286-292 b.
- [18]. Рябцев В. М., Чудилин Г. И. Региональная статистика:учебник.- М.: МИД, 2001.- 380 с